

До спеціалізованої вченої ради ДФ 64.055.003
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук,

професора **Бабенко Віталіни Олексіївни**

на дисертаційну роботу **Тоузани Таріка**

«Моделі управління поведінкою підприємства в умовах нестаціонарної економіки», виконану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

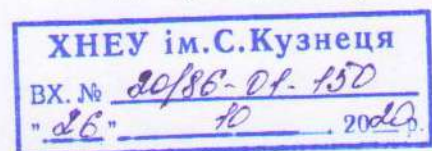
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

Ключовим, структуроутворюючим елементом будь-якої економіки та сучасного суспільства виступає підприємство. В ньому для виробництва продукції чи послуги, що задовольняють потреби суспільства, поєднуються трудові, матеріальні та фінансові ресурси, а норми, форми взаємодії багато в чому визначають правове середовище держави, служать моделлю як взаємовідносин юридичних осіб, так і ділових стосунків між фізичними особами. Трансформаційні процеси 21 століття, що відбуваються в світовій економіці які пов'язані з процесами всеохоплюючої глобалізації, посилюють складність та невизначеність зовнішнього середовища підприємств, формують складноструктуроване зовнішнє оточення і вимагають суттєвих змін в управлінні їх економічною поведінкою.

Особливо актуальними це є для підприємств України та Марокко, країн, що відповідно до їх специфіки історичного розвитку, знаходяться на етапі трансформації ринкових відносин та характеризуються високим рівнем нестабільності національної економіки. В цих умовах, ключовими завданнями менеджменту національних підприємств є оцінка ступеню агресивності зовнішнього середовища, моделювання тенденцій стійкості своєї поведінки та розвитку, адаптація до збурень національної й світової економіки з метою збереження своєї ринкової позиції за рахунок формування своєчасних управлінських рішень корегування атрактору розвитку на підставі моделювання витрат ресурсів.

Все це підтверджує актуальність обраної теми дисертаційної роботи

Тоузані Таріка, метою якої є розробка комплексу економіко-математичних моделей, які дозволяють формувати адекватні до зовнішніх та внутрішніх флуктуацій управлінські рішення та реакції, спрямовані на підтримку стійкої поведінки підприємства.

Для досягнення мети дослідження автором було поставлено та вирішено низку завдань, до головних з яких слід віднести такі: визначення специфіки тенденцій розвитку національної економіки і промисловості України та Марокко, подальший розвиток теоретико-методичних засад управління поведінкою підприємств в умовах нестабільності перебігу економічних процесів; розробка механізму управління поведінкою підприємства в умовах нестационарного зовнішнього середовища; визначення системоформуючих та впливових секторів національної економіки та розробка комплексу моделей прогнозування тенденцій їх розвитку з урахуванням впливу світової економіки; розробка комплексу моделей аналізу та прогнозування поведінки підприємства, визначення траєкторій фактичної й стійкої їх поведінки; розробка сценаріїв управління поведінкою підприємства на підставі побудови оптимізаційної моделі розподілу ресурсів.

Вирішення поставлених у роботі завдань дозволило досягти мети та отримати результати, що складають наукову новизну дослідження. Всі результати проведеного Тоузані Т. дослідження обґрунтовані, окремі з них доведені до рівня впровадження в практику функціонування підприємств, що дає підставу зробити висновок про наявність предмету публічного захисту основних положень дисертації.

2. Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.

В основу дослідження покладені теоретичні положення і практичні розробки, що є частиною науково-дослідної роботи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України, зокрема за темою «Проблеми управління: лідерські, маркетингові та корпоративні аспекти» (номер державної реєстрації 0119U102001), в якій особисто автором сформовано теоретико-концептуальне підґрунтя та розроблено механізм управління поведінкою підприємства в умовах нестационарної економіки.

Основні питання, які досліджувалися за наведеною темою, відображені у роботі, повністю відповідають її цілі й завданням щодо подальшого удосконалення теоретичних положень та методичних підходів до управління

поведінкою підприємства з урахуванням флуктуацій національної та світової економіки.

3. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації мають достатньо високий ступінь обґрунтованості. Проведене дослідження ґрунтується на ретельному вивченні та аналізу значного обсягу сучасних літературних джерел з питань управління поведінкою підприємства, узагальненні теорії систем та теорії криз, теорії активних систем та теорії управління, теорії економічного розвитку та системології. Для вирішення поставлених в роботі завдань Тоузани Т. використано сукупність сучасних методів дослідження, а саме: системного аналізу; морфологічного та контент-аналізу; економетричних методів; оптимізаційного моделювання; методів аналізу часових рядів, метод аналізу ієрархії Сааті, експертні методи.

Використання зазначених методів дозволило сформувавши теоретичний та експлейнарний базис управління поведінкою підприємства в умовах нестаціонарної економіки (механізм управління поведінкою підприємства) та його математичний інструментарій (комплекс моделей управління).

4. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, зауваження

Наукові положення, висновки й рекомендації, що сформульовані в дисертації, відзначаються достовірністю і новизною. Достовірність забезпечено за рахунок використання матеріалів офіційної статистики України та Марокко, звітів міжнародних організацій (МВФ, Світового банку), статистичної звітності українських та марокканських підприємств.

Аналіз дисертаційного дослідження, публікацій Тоузани Т. дозволив визначити основні отримані пошукувачем наукові положення, висновки і рекомендації, що характеризуються науковою новизною, та які полягають у наступному.

Результат 1. Удосконалено механізм управління поведінкою підприємств в умовах нестаціонарного середовища в рамках в системи «світова економіка – національне господарство – сектор економіки - підприємство» (с. 97-113).

Суть результату полягає в формуванні механізму управління поведінкою підприємства на підставі поєднання системного та функціонального підходів, що дозволяє визначити як складові системи

механізму, так і побудувати його блоки згідно з їх функціональною спрямованістю. Основними блоками механізму є блок оцінювання факторів зовнішнього середовища; блок аналізу впливу світового оточення на розвиток секторів економіки країни; блок моделювання поведінки підприємства в умовах нестаціонарної економіки; блок формування комплексу рішень з управління поведінкою підприємства на підставі моделювання його ресурсів.

Наукова новизна результату полягає в тому, що за рахунок обґрунтованого вибору принципів, підходів формування механізму та розробки модельного базису його блоків побудовано управлінський механізм, що дозволяє сформулювати доцільні сценарії поведінки підприємства у нестабільному середовищі на підставі моделювання загальноінтегрального показнику поведінки з урахуванням ресурсних обмежень підприємства. Все це спрямовано на посилення сталого розвитку підприємства та досягнення стійкості його поведінки у тактичному горизонті планування.

Доведеність результату підтверджується вивченням і узагальненням теоретичних положень з теорії управління соціально-економічних систем, дослідженням особливостей поведінки підприємства в системі «світова економіка - національна економіка - сектор економіки - підприємство» та практики функціонування українських й марокканських підприємств.

Пріоритетність результату підтверджена публікаціями:

Тоузани Т. *Формирование методических элементов управления поведением предприятия в условиях нестационарной экономики*. Бізнес Інформ. Харків. 2018. №5. С. 477-482.

Тоузани Т. *Дослідження поведінки підприємств в умовах нестаціонарної економіки*. *Dynamicsofthedevelopmentofworldscience: матеріали 3-ої міжн. науч.-практ. конф. (Канада, 20-22 листопада 2019 р.)*. PerfectPublishing, Ванкувер, 2019. С. 139-148.

Зауваження:

1. В роботі наведено достатнє обґрунтування вибору складових та функціональної спрямованості блоків механізму. Але доцільно було б вказати, які блоки механізму відповідають тактичному та оперативному контуру управління поведінкою підприємства (с. 105, рис. 2.3).

Результат 2. Удосконалено комплекс моделей прогнозування розвитку секторів економіки (с. 114-129).

Суть результату полягає в побудові моделей прогнозування двох основних індикаторів зовнішньої та внутрішньої спрямованості секторів

економіки країни, а саме, показнику секторальної частки експорту у загальному обсязі експорту країни та показнику частки валової доданої вартості у ВВП країни. Використання запропонованих моделей дозволяє визначити тенденції розвитку секторів національної економіки.

Наукова новизна результату полягає у розробці матриці впливів та спрямованості секторів економіки (с. 121), на підставі поєднання оцінки сектору як з зовнішніх, так й внутрішніх для національної економіки позицій. Зовнішню спрямованість сектору відображає показник частки експорту, а внутрішню показник частки ВДВ у ВВП. Запропонована матриця дозволяє сформулювати перелік системоформуючих та впливових для національної економіки секторів в системі «національне господарство – сектор економіки – підприємство» та виділити підприємства, ефективне управління поведінкою яких дозволить посилити конкретні позиції сектору економіки, і, як наслідок, всієї системи національної економіки.

Доведеність результату обґрунтовується розрахунками, проведеними по секторах економіки Марокко та України, що складають більше ніж 60% валової доданої вартості у ВВП країни.

Пріоритетність результату підтверджена публікаціями:

Тоузані Т. *Компаративний аналіз методів і моделей управління поведінкою соціально-економічних систем*. Бізнес Інформ. Харків. 2018. №6. С. 193-200.

Расвєнєва О.В., Тоузані Т. *Analysis of the development trends of the national economy of Ukraine and Morocco in the context of globalization processes*. *Информационная экономика: этапы развития, методы управления модели: монографія / за заг. ред. В. С. Пономаренко, Т. С. Клебанової*. Харків: ВШЕМ – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 132-143

Тоузані Т. *Evaluation of factors influencing the national economies of Morocco and Ukraine. Perspectives of science and education: матеріали 6-ої міжн. молодіжної конф. (Нью-Йорк, 14 грудня 2018 р.)* SLOVO\WORD, 2018. С. 718-722.

Результат 3. Удосконалено використання комплексу векторних авторегресійних моделей з метою аналізу впливу світової економіки на розвиток секторів національної економіки (с. 130-142).

Суть результату полягає в тому, що автором визначено впливи світових фінансових індикаторів (фондового та кредитного ринку) на сектори економіки, що забезпечує підприємство прогностичною інформацією щодо майбутніх

кон'юнктурних змін конкурентного середовища та посилює конкурентоспроможність його поведінки. У комплексі з попереднім результатом це формує комплексний підхід до оцінювання рівня не стаціонарності складно структурованого зовнішнього середовища та врахування його впливів на поведінку підприємства.

Наукова новизна результату полягає в розробці комплексу моделей для визначення тісноти взаємозв'язку між тенденціями розвитку секторів економіки та впливами світових фінансових індикаторів, що дозволяє визначити агентів впливу світового оточення на національне господарство та підприємство й дає змогу зменшити рівень невизначеності зовнішнього середовища поведінки підприємства.

Доведеність результату ґрунтується на оцінці дисперсії впливу світового фондового та кредитного ринків на сектори економіки та визначенні лагової затримки такого впливу.

Пріоритетність результату підтверджена публікаціями:

Раєвська О.В., Тоузани Т. Моделювання впливу факторів зовнішнього середовища на економіку Марокко та України. Інструментальні средства моделювання систем в інформаційній економіці : монографія / за заг. ред. В. С. Пономаренко, Т. С. Клебанової. Харків: ВШЕМ – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. С. 101-119.

Тоузани Т. Моделювання впливу світового ринку на системоформуючі сектори економіки Марокко. Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали міжн. наук. конф. (Харків, 30-31 травня 2019 р). ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. С. 267-269.

Тоузани Т. Evaluation of factors influencing the national economies of Morocco and Ukraine. Perspectives of science and education: матеріали 6-ої міжн. молодіжної конф. (Нью-Йорк, 14 грудня 2018 р.) SLOVO\WORD, 2018. С. 718-722.

Зауваження:

1. Розрахунок впливу світового оточення дозволив автору визначити світові індикатори фінансового ринку, що здійснюють найбільший вплив на розвиток секторів економіки (с.138-142). Однак доцільно посилити інтерпретацію аналізу впливу цих індикаторів саме на поведінку підприємств системоформуючих секторів економіки.

Результат 4. Знайшов подальший розвиток підхід до формування обґрунтованої системи показників, що віддзеркалюють специфіку поведінки

різних сфер життєдіяльності підприємства (с.145-163).

Суть результату полягає в поєднанні теоретичних досліджень та практики функціонування підприємства задля побудови обґрунтованої системи показників, що характеризує поведінку підприємства в умовах нестаціонарної економіки. Доведено, що система показників має включати п'ять груп чинників: фінансові, інноваційно-маркетингові, трудові, виробничі та чинники іміджевої складові. Кожна з груп чинників відображає конкретну сферу діяльності внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства і дозволяє з системних позицій оцінити його поведінку(с. 143-145).

Наукова новизна результату полягає в розробці алгоритмічної моделі формування простору показників поведінки (рис. 3.3, с. 148), що на підставі поєднання морфологічного, контент-аналізу, експертного аналізу та методу аналіз ієрархій Сааті дозволяє сформуванню необхідний, але достатній перелік показників. Отримана сукупність показників є підґрунтям побудови загального інтегрального показника поведінки підприємства та комплексу локальних інтегральних показників кожної сфери його життєдіяльності.

Доведеність результату полягає в розробці функції інтегрального показника поведінки підприємства по всіх складових та кінцевих показниках діяльності підприємства.

Пріоритетність результату підтверджена публікаціями:

Тоузани Т. Інформаційний простір дослідження поведінки підприємства: підхід до побудови. *Scienceandsociety: матеріали 16-ої міжн. конф.* (Канада, 27 грудня 2019 р.). *AccentGraphicsCommunications&Publishing, Гамільтон, 2019. С. 203-213.*

Зауваження:

1. З метою побудови первинного інформаційного простору дослідження проаналізовано три підходи до систематизації показників поведінки підприємства (с. 149-150) та визначено їх характерні риси. Але в роботі не зазначено, який саме підхід становить основу формування авторської системи показників;

2. Автором проаналізована значна кількість показників для побудови інформаційного простору дослідження, однак потребує більш повного обґрунтування вибір критерію, за яким показник можна віднести до групи показників, що суттєво впливають на поведінку підприємства.

Результат 5. Знайшов подальший розвиток комплекс моделей прогнозування поведінки підприємства у нестабільній економіці (с.163-180).

Суть результату полягає в дослідженні специфіки складових поведінки підприємства, побудові схеми взаємозв'язку факторів моделі з виділенням п'яти блоків моделей: блоку виробництва, блоку науково-технічного прогресу (НТП) та інноваційно-маркетингової складової; блоку фінансової та трудової складових; блоку вигляду/іміджу підприємства у конкурентному середовищі, блоку зовнішньої взаємодії. Кожен з блоків має свій, притаманний лише йому комплекс моделей, який враховує лагові та структурні залежності між факторами (с. 167-170).

Наукова новизна результату полягає в тому, що автором враховано як розвиток підприємства по його складових, так і вплив зовнішнього середовища через НТП, довгострокову пам'ять та виробничі функції, що дає змогу отримати системне уявлення щодо поведінки підприємства в умовах нестационарного зовнішнього середовища. Результат має практичне значення, оскільки визначення розвитку підприємства з врахуванням всіх чинників дозволяє покращити прийняття рішень в області управління поведінкою підприємства.

Доведеність результату підтверджено розрахунками моделей по 10 підприємствам економік Марокко та України та побудовано тренди розвитку на підставі розробленого комплексу моделей.

Пріоритетність результату підтверджена публікаціями:

Тоузани Т. *Адаптація та моделі поведінки підприємства. Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали міжн. наук. конф. (Харків, 1-2 червня 2017 р.). ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. С. 430-433.*

Тоузани Т. *Application du modele GARCH sur la volatilité de rendement de masi. Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем: матеріали X міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. (Харків, 5-6 квітня 2018 р.). ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2018. С. 15-19.*

Раєвська О.В., Тоузани Т. *Модель прогнозування поведінки підприємства в умовах нестационарного середовища. Проблеми економіки. Харків. 2019. № 4(42). С. 286-292.*

Зауваження.

1. Запропоновані автором моделі дозволяють отримати системне уявлення щодо поведінки підприємства, однак потребує більш повного обґрунтування вибір експоненційної залежності для побудови моделі блоку НТП та інноваційної складової поведінки підприємства (с. 168).

Результат 6. Знайшов подальший розвиток методичний підхід до

побудови сценаріїв поведінки та розвитку підприємства (с. 180-202).

Суть результату полягає в розробці методичного забезпечення побудови сценаріїв розвитку підприємства на підставі визначення стану підприємства з позиції стійкості його поведінки, прогнозування можливих станів та проведення експериментів по переходах з одного стану стійкості в інший. Використання моделей прогнозування капітальних та трудових ресурсів підприємства надає можливість формування ресурсних обмежень поведінки підприємства, що збільшує ефективність прийняття управлінських рішень.

Наукова новизна результату полягає в тому, що він базується на аналізі існуючих станів поведінки підприємства та подальшому проведенні експериментів щодо переходу в інші стани на підставі прогнозування оптимального розподілу трудових та капітальних ресурсів підприємства та вибору агресивного або стійкого сценарію поведінки. Це дозволяє не тільки діагностувати поточний стан, а й оцінити можливі ймовірності переходів між станами, що посилює обґрунтованість сценарію управління поведінкою підприємства в оперативному та тактичному горизонтах. Розроблений методичний підхід корелює з комплексом моделей прогнозування поведінки підприємства в частині використання прогнозних даних моделей та формування системи обмежень оптимізаційної моделі, яка є ядром методичного підходу.

Доведеність результату полягає в проведенні експериментів по 10 українських та марокканських підприємствах та визначенні прогнозних станів стійкості їх поведінки.

Пріоритетність результату підтверджена публікаціями:

Раєвська О.В., Тоузани Т. Formation of the scenario to manage the behavior of an industrial enterprise: methodological approach and models. Європейський журнал економіки та менеджменту. Чехія. 2020. Том 6. №2. С. 110-121

Зауваження:

1. Автором на підставі проведення низки експериментів розроблено схему переходів між станами підприємства (рис. 3.13), яка представляє практичну цінність. Однак доцільно було б посилити пропозицію автора щодо використання лише трьох переходів та експериментів.

В цілому зазначенні зауваження не зменшують як теоретичного, так і практичного значення здобутків дисертаційної роботи, а окремі з них можуть бути враховані в подальшій роботі автора.

5. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретичне значення отриманих результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що вони складають цілісне та завершене дослідження, яке вирішує важливе науково-практичне завдання з формування управлінських рішень, щодо своєчасного корегування поведінки підприємства з урахуванням флуктуаційності перебігу економічних процесів, мають достатній ступінь обґрунтованості як з теоретичних, так і з методичних позицій.

Наукове значення результатів дисертації полягає у розвитку теоретичних положень та отриманні результатів, які збагачують економічну науку щодо питань моделювання поведінки підприємств та управління нею в умовах нестаціонарного зовнішнього оточення та визначають сценарії поведінки підприємства на підставі його ресурсних можливостей та розвитку національної економіки. До теоретичних результатів дослідження можна віднести запропонований автором механізм управління поведінкою підприємств в умовах нестаціонарного середовища, методичний підхід щодо побудови інтегрального показника поведінки підприємства, методичний підхід до побудови сценаріїв поведінки підприємства, підхід до побудови матриці впливу та спрямованості секторів економіки.

Практичне значення отриманих в дослідженні результатів полягає в тому, що теоретичні та методичні положення, викладені в дисертації, доведені до рівня практичних пропозицій і сценаріїв управління поведінкою підприємств різних секторів економіки, які спрямовані на посилення стійкості поведінки підприємства за рахунок підтримки існуючого чи переходу до нового класу стійкості. Розроблено комплекс моделей прогнозування розвитку секторів економіки, комплекс векторних авторегресійних моделей взаємозв'язку між розвитком певного сектору економіки та збуреннями світового середовища, алгоритмічну модель побудови системи індикаторів внутрішнього середовища підприємства, оптимізаційну модель прогнозування поведінки підприємства відповідно до ресурсних обмежень.

Практична цінність окремих результатів підтверджується відповідними довідками про впровадження в практику діяльності українських підприємств, а саме: в діяльність приватного підприємства «Аскон», базового господарства інституту фізіології рослин та генетики Національної Академії наук України (довідка №36/12/09-19 від 12.09.2019р.); у діяльності ТОВ «Донбас-ВДМ», (довідка №220-10/19 від 08.10.2019р.); в практичну діяльність підприємства ТОВ «ХГ» ГОСПТОРГЦЕНТР (довідка від 10.01.2020 р.). Окрім того,

практичні результати дослідження було впроваджено в навчальний процес ХНЕУ ім. С. Кузнеця під час викладання навчальної дисципліни «Статистичне моделювання та прогнозування» (довідка про впровадження № 20/86-20-103 від 21.05.2020 р.).

6. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи обговорювалися на науково-практичних конференціях й достатньо повно представлені у 12 наукових працях, серед яких 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу (Чеська республіка), 3 статті в наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 2 розділи у колективних монографіях, 6 тез доповідей та матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій (м. Харків, м. Нью Йорк, м. Ванкувер, м. Хамільтон). Наукові статті Тоузани Т., що виконані у співавторстві, містять лише ті ідеї та положення, що є особистим здобутком автора.

З огляду на це, а також з урахуванням виконання вимог пунктів 9, 11 і 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019р. №167, а також наказу МОН України «Про опублікування результатів дисертації на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» від 23.09.2019 р. № 1220 апробацію результатів дисертаційної роботи Тоузани Таріка слід вважати достатньою.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація має взаємопов'язану логічну структуру яка складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Копії довідок про впровадження результатів дослідження наведено у додатках. Обсяг основного тексту дисертації становить 12,19 авт. арк. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 №40 зі змінами від 31.05.2019 р.

8. Загальний висновок

Дисертаційну роботу Тоузани Таріка «Моделі управління поведінкою

підприємства в умовах нестаціонарної економіки» можна визнати завершеною, особистою науковою працею здобувача, результати якої дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання щодо теоретичного обґрунтування, удосконалення методичного підґрунтя та модельного інструментарію прогнозування поведінки підприємства в умовах нестаціонарної економіки, що забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень з оперативної та тактичної поведінки підприємства.

Дисертація Тоузани Таріка за змістом й якістю теоретико-методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка». Обрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання дисертаційної роботи вирішені повністю. Результати дисертаційного дослідження мають наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність для діяльності підприємств.

На підставі всього зазначеного вважаю, що дисертаційна робота «Моделі управління поведінкою підприємства в умовах нестаціонарної економіки» за своїм змістом відповідає п.п. 9, 10, 11 та 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019р. №167, а її автор – Тоузани Тарік – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
кафедри міжнародної електронної комерції
та готельно-ресторанної справи
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

В. О. Бабенко

